

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS
2006 m. balandžio 27 d. *

Byloje C-423/04

dėl *Social Security Commissioner* (Jungtinė Karalystė) 2004 m. rugsėjo 14 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2004 m. spalio 4 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Sarah Margaret Richards

prieš

Secretary of State for Work and Pensions,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas P. Jann, teisėjai K. Schiemann, N. Colneric, J. N. Cunha Rodrigues (pranešėjas) ir E. Juhász,

* Proceso kalba: anglų.

generalinis advokatas F. G. Jacobs,
posėdžio sekretorė L. Hewlett, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2005 m. spalio 20 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- S. M. Richards, atstovaujamos *barristers* J. Sawyer ir T. Eicke,
- Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos R. Caudwell, padedamos *barrister* T. Ward,
- Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos D. Martin ir N. Yerrell,

susipažinęs su 2005 m. gruodžio 15 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyvos (79/7/EEB) dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje (OL L 6, 1979, p. 24) 4 ir 7 straipsnių išaiškinimu.

- 2 Šis prašymas pateiktas byloje tarp S. M. Richards, asmens, kuriam buvo atlikta lyties pakeitimo operacija, ir *Secretary of State for Work and Pensions* (toliau – *Secretary of State*) dėl pastarojo atsisakymo paskirti jam senatvės pensiją nuo šešiasdešimtojo gimtadienio dienos.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

- 3 Pagal Direktyvos 79/7 4 straipsnio 1 dalį:

„1. Vienodo požiūrio principas reiškia, kad negali būti jokios lyčių diskriminacijos, tiesioginės arba netiesioginės, ypač dėl santuokinės arba šeimyninės padėties, ir ypač susijusios su:

- socialinės apsaugos sistemų taikymo apimtimi ir galimybių naudotis jomis sąlygomis,
- įsipareigojimu mokėti įmokas ir įmokų dydžio apskaičiavimu,
- išmokų apskaičiavimu, įskaitant išmokų padidinimą sutuoktiniams ir išlaikomiems asmenims, taip pat sąlygomis, kurios reguliuoja teisės į išmokas trukmę ir išlaikymą.“

- 4 Tos pačios direktyvos 7 straipsnio 1 dalis numato, kad ji nepažeidžia valstybių narių teisės netaikyti jos nuostatų šiais atvejais:

„a) nustatant pensinį amžių senatvės ir ištarnauto laiko pensijoms gauti ir su tuo susijusias galimybes gauti kitas išmokas;

<...>“.

Nacionalinės teisės aktai

- 5 1953 m. Įstatymo dėl gimimų ir mirčių registravimo (*Births and Deaths Registration Act 1953*) 29 straipsnio 1 ir 3 dalys draudžia pakeisti įrašą gimimų registre, išskyrus rašybos arba faktinės klaidos atvejais.
- 6 1992 m. Įstatymo dėl socialinės apsaugos įmokų ir išmokų (*Social Security Contributions and Benefits Act 1992*) 44 straipsnis numato, jog asmeniui gali būti paskirta A kategorijos senatvės pensija („normali“ senatvės pensija), jeigu jis sulaukia pensinio amžiaus ir atitinka įvairias įmokų sąlygas.
- 7 Pagal 1995 m. Pensijų įstatymo (*Pensions Act 1995*) 4 priedo 1 dalies 1 punktą vyro pensinis amžius yra sulaukus 65 metų, o moters, gimusios iki 1950 m. balandžio 6 d., – 60 metų.

- 8 2004 m. liepos 1 d. buvo priimtas 2004 m. Įstatymas dėl lyties pripažinimo (*Gender Recognition Act 2004*, toliau – 2004 m. Įstatymas), kuris įsigaliojo 2005 m. balandžio 4 dieną.
- 9 Šis įstatymas jau pakeitusiems lytį asmenims arba ketinantiems atlikti tokią operaciją leidžia pateikti prašymus išduoti lyties pripažinimo pažymėjimą (gender recognition certificate), remiantis kuriuo gali būti beveik visiškai pripažintas jų lyties pakeitimas.
- 10 Pagal 2004 m. Įstatymo 2 straipsnio 1 dalį lyties pripažinimo pažymėjimas turi būti išduotas, jeigu prašymą pateikęs asmuo atitinka šias sąlygas:

„a) jeigu buvo arba yra nustatyta lyties disforija;

b) iki prašymo išduoti pažymėjimą dienos jis, turėdamas naująją lytį, yra išgyvenęs dvejus metus;

<...>“.

- 11 2004 m. Įstatymo 9 straipsnio 1 dalis nurodo:

„Išdavus asmeniui visišką lyties pripažinimo pažymėjimą šio asmens lytis visais atvejais tampa įgytąja lytimi (įgijus naują vyriškąją lytį asmuo laikomas vyru, o įgijus naują moteriškąją lytį – moterimi).“

- 12 Pagal 2004 m. Įstatymo 9 straipsnio 2 dalį lyties pripažinimo pažymėjimas neturi reikšmės iki jo išdavimo atliktiems veiksams arba įvykusiems įvykiams.
- 13 2004 m. Įstatymo 5 priedo 2 dalies 7 straipsnio 3 punktas dėl senatvės pensijų numato:

„<...> jeigu (prieš pat pažymėjimo išdavimą) asmuo:

a) yra vyras, sulaukęs tokio amžiaus, kurio sulaukusios moterys laikomos pensinio amžiaus, bet

b) nėra sulaukęs 65 metų,

jis laikomas <...> sulaukusių pensinio amžiaus tą dieną, kurią išduotas pažymėjimas.“
(Neoficialus vertimas)

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 14 S. M. Richards gimė 1942 m. vasario 28 d. ir jos gimimo liudijime ji įregistruota kaip vyriškosios lyties. Jai buvo diagnozuota lyties disforija ir 2001 m. kovo 3 d. buvo atlikta lyties pakeitimo operacija.
- 15 2002 m. vasario 14 d. *Secretary of State* ji pateikė prašymą paskirti senatvės pensiją nuo 2002 m. vasario 28 d., t. y. nuo tos dienos, kurią jai suėjo 60 metų ir nuo kurios, pagal nacionalinę teisę, iki 1950 m. balandžio 6 d. gimusi moteris turi teisę gauti pensiją.
- 16 2002 m. kovo 12 d. Sprendimu šis prašymas buvo atmestas remiantis tuo, kad jis „pateiktas daugiau nei keturiais mėnesiais anksčiau, iki prašymą pateikęs asmuo sulaukė 65 metų“, t. y. iki Jungtinėje Karalystėje vyrams nustatyto pensinio amžiaus.
- 17 S. M. Richards *Social Security Appeal Tribunal* pateiktas apeliacinis skundas buvo atmestas, todėl ji kreipėsi į *Social Security Commissioner* tvirtindama, kad 2004 m. sausio 7 d. Teisingumo Teismui priėmus sprendimą *K. B. (C-117/01, Rink. p. I-541)* atsisakymas jai mokėti senatvės pensiją nuo 60 metų pažeidžia Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnį ir kad tai yra Direktyvos 79/7 4 straipsniui prieštaraujanti diskriminacija.

- 18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme *Secretary of State* tvirtino, kad minėta direktyva nėra taikoma ieškovei pagrindinėje byloje. Iš tikro, jo manymu, Bendrijos teisė numato vien senatvės išmokų derinimo priemones, tačiau nesuteikia teisės gauti tokių išmokų. Be to, S. M. Richards negalėjo būti diskriminuojama asmenų, kurių atžvilgiu galimas lygiavertis palyginimas, t. y. vyrų, kuriems nėra atlikta lyties pakeitimo operacija, atžvilgiu.
- 19 Siekdamas išspręsti šią bylą *Social Security Commissioner* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- 1) Ar Direktyva 79/7 draudžia atsisakyti mokėti senatvės pensiją transseksualei, pakeitusiai vyriškąją lytį į moteriškąją, jai nesulaukus 65 metų, nors ji teisę į tokią pensiją turėtų sulaukus 60 metų, jei pagal nacionalinę teisę ji būtų laikoma moterimi?
  - 2) Jei atsakymas į pirmą klausimą teigiamas, nuo kokios datos turi būti taikomas Teisingumo Teismo sprendimas?

Dėl pirmo klausimo

- 20 Pirmu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Direktyvos 79/7 4 straipsnio 1 daliai prieštarauja teisės aktai, pagal

kuriuos atsisakoma suteikti senatvės pensiją asmeniui, pakeitusiam vyriškąją lytį į moteriškąją dėl to, kad jis nėra sulaukęs 65 metų, nors tas pats asmuo turėtų teisę į tokią pensiją sulaukęs 60 metų, jei pagal nacionalinę teisę jis būtų laikomas moterimi.

- 21 Pirmiausia reikia priminti, kad valstybės narės nustato asmens lyties pakeitimo teisinio pripažinimo sąlygas (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *K. B.* 35 punktą).
- 22 Atsakant į pirmą klausimą pirmiausia pažymėtina, kad socialinės apsaugos srityje Direktyva 79/9 yra vienodo požiūrio į vyrus ir moteris, vieno pagrindinių Bendrijos teisės principų, išraiška.
- 23 Be to, pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką teisė nebūti diskriminuojamam dėl lyties yra viena pagrindinių žmogaus teisių, kurios laikymąsi privalo užtikrinti Teisingumo Teismas (žr. 1978 m. birželio 15 d. Sprendimo *Defrenne*, 149/77, Rink. p. 1365, 26 ir 27 punktus bei 1996 m. balandžio 30 d. Sprendimo *P. prieš S.*, C-13/94, Rink. p. I-2143, 19 punktą).
- 24 Direktyvos 79/7 taikymo sritis negali apsiriboti vien diskriminacija, atsirandančia dėl priklausymo vienai ar kitai lyčiai. Atsižvelgiant į direktyvos tikslą ir siekiamų saugomų teisių prigimtį, ji taip pat taikoma ir diskriminacijai, atsirandančiai suinteresuotajam asmeniui pakeitus lytį (šiuo klausimu žr. 1976 m. vasario 9 d. Tarybos direktyvą dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaukštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu (OL L 39, p. 40) ir minėto sprendimo *P. prieš S.* 20 punktą).

- 25 Jungtinės Karalystės vyriausybė tvirtina, kad pagrindinės bylos faktinės aplinkybės išplaukia iš nacionalinės teisės aktų leidėjo pasirinkimo nustatyti skirtingą vyrų ir moterų pensinį amžių. Tokią teisę aiškiai suteikia Direktyvos 79/7 7 straipsnio 1 dalies a punktas, leidžiantis senatvės pensijų srityje netaikyti vienodo požiūrio į vyrus ir moteris. Ta aplinkybė, kaip antai pagrindinėje byloje, kad pensijos sistemos skiriasi, nelygu lytis, ir daro poveikį transseksualių teisėms, neturi jokios reikšmės.
- 26 Toks argumentavimas yra nepriimtinas.
- 27 S. M. Richards teigia, kad jai buvo kliudoma gauti senatvės pensiją nuo 60 metų, t. y. nuo tokio amžiaus, kurio sulaukusios iki 1950 m. balandžio 6 d. gimusios moterys Jungtinėje Karalystėje turi teisę gauti tokią pensiją.
- 28 Nevienodas požiūris pagrindinėje byloje grindžiamas tuo, kad 1995 m. Įstatymo dėl senatvės pensijų taikymo tikslais S. M. Richards nebuvo pripažinta po atliktos operacijos įgyta nauja lytis.
- 29 Priešingai nei moterys, kurių lytis nėra lyties pakeitimo operacijos išdava ir kurios, sulaukusios 60 metų, gali naudotis teise į pensiją, S. M. Richards negalėjo atitikti šios pensijos gavimo sąlygų, šiuo atveju – sąlygos dėl pensinio amžiaus.

- 30 Nevienodą požiūrį, kuris buvo taikomas S. M. Richards atžvilgiu ir kurio pagrindas – lyties pakeitimas, reikia laikyti diskriminacija, kurią draudžia Direktyvos 79/7 4 straipsnio 1 dalis.
- 31 Iš tikrųjų Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad nacionalinės teisės aktai, sudarantys kliūtį, kad transseksualas, nepripažinus jo naujos lyties, galėtų atitikti sąlygą, būtiną pasinaudoti pagal Bendrijos teisę saugoma teise, turi būti laikomi iš esmės nesuderinamais su Bendrijos teisės reikalavimais (žr. minėto *K. B.*, 30–34 punktus).
- 32 Jungtinės Karalystės vyriausybė tvirtina, kad 2002 m. kovo 12 d. Sprendimu dėl atsisakymo paskirti pensiją nebuvo pažeista jokia pagal Bendrijos teisę suteikta teisė, nes teisė gauti senatvės pensiją išplaukia tik iš nacionalinės teisės.
- 33 Šiuo klausimu pakanka priminti, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką Bendrijos teisė nepažeidžia valstybių narių kompetencijos įtvirtinti socialinės apsaugos sistemas ir kad, nesant suderinimo Bendrijos lygiu, kiekvienos valstybės narės teisės aktuose nustatoma, pirma, teisės arba pareigos priklausyti socialinės apsaugos sistemai sąlygos ir, antra, sąlygos, suteikiančios teisę į tokias išmokas. Vis dėlto naudojamosi šia teise valstybės narės ir toliau laikosi Bendrijos teisės (2001 m. liepos 12 d. *Smits ir Peerbooms*, C-157/99, Rink. p. I-5473, 44–46 punktus ir 2003 m. gruodžio 4 d. Sprendimo *Kristiansen*, C-92/02, Rink. p. I-14597, 31 punktą).

- 34 Be to, Direktyvos 79/7 4 straipsnio 1 daliai prieštaraujančių diskriminacijų neapima šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies a punkte numatyta leidžianti nukrypti nuostata, nebent jos būtinos šios direktyvos tikslams pasiekti, paliekant valstybėms narėms teisę išlaikyti skirtingą vyrų ir moterų pensinį amžių (1992 m. liepos 7 d. Sprendimo *Equal Opportunities Commission, C-9/91*, Rink. p. I-4297, 13 punktą).
- 35 Nors Direktyvos 79/7 konstatuojamosiose dalyse konkrečiai neįvardijama, kodėl joje numatytos leidžiančios nukrypti nuostatos, iš šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatytų išimčių pobūdžio galima daryti išvadą, kad Bendrijos teisės aktų leidėjas valstybėms narėms pensijų srityje norėjo laikinai suteikti teisę išsaugoti moterims pripažįstamas lengvatas, kad šiuo požiūriu būtų nuosekliai keičiamos pensijų sistemos nepažeidžiant šių sistemų sudėtingos finansinės pusiausvyros, į kurios svarbą negalima neatsižvelgti. Kaip tai numato tos pačios direktyvos 7 straipsnio 1 dalies a punktas, tarp šių lengvatų darbuotojoms moterims numatyta galimybė pasinaudoti teise į pensiją anksčiau nei darbuotojams vyrams (minėto sprendimo *Equal Opportunities Commission* 15 punktas).
- 36 Pagal nusistovėjusią teismų praktiką, atsižvelgiant į vienodo požiūrio principo svarbą, Direktyvos 79/7 7 straipsnio 1 dalies a punkte numatyta diskriminacijos dėl lyties draudimo išimtį reikia aiškinti siaurai (žr. 1986 m. vasario 6 d. Sprendimo *Marshall*, 152/84, Rink. p. 723, 36 punktą, *Beets-Proper*, 262/84, Rink. p. 773, 38 punktą bei 1993 m. kovo 30 d. *Thomas ir kt.*, C-328/91, Rink. p. I-1247, 8 punktą).
- 37 Todėl šią nuostatą reikia aiškinti taip, kad ja siekiama nustatyti tik skirtingą vyrų ir moterų pensinį amžių. Tačiau pagrindinė byla nėra susijusi su šia priemone.

- 38 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Direktyvos 79/7 4 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad ji draudžia nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos asmeniui, pagal nacionalinės teisės aktų nustatytas sąlygas pakeitusiam lytį iš vyriškosios į moteriškąją, atsisakoma suteikti teisę gauti senatvės pensiją remiantis tuo, kad jis nebuvo sulaukęs 65 metų, nors tas pats asmuo turėtų teisę į tokią pensiją sulaukęs 60 metų, jeigu pagal nacionalinę teisę jis būtų laikomas moterimi.

Dėl antro klausimo

- 39 Savo antru klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar tuo atveju, jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad Direktyva 79/7 draudžia pagrindinėje byloje nagrinėjamus teisės aktus, tokio sprendimo galiojimo pasekmės turi būti ribojamos laiko atžvilgiu.
- 40 Taikydamas Bendrijos teisės sistemos bendrą teisinio saugumo principą Teisingumo Teismas gali apriboti atskiro suinteresuotojo asmens galimybę remtis jo išaiškinta nuostata ginčijant gera valia pradėtus teisinius santykius tik išimtiniu atveju (žr. 1988 m. vasario 2 d. Sprendimo *Blaizot*, 24/86, Rink. p. 379, 28 punktą ir 2000 m. gegužės 23 d. Sprendimo *Buchner ir kt.*, C-104/98, Rink. p. I-3625, 39 punktą).
- 41 Be to, pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką finansinės pasekmės, valstybei narei galinčios kilti dėl prejudicine tvarka priimto sprendimo, pačios savaime nepateisina tokio sprendimo veikimo apribojimo laiko atžvilgiu (žr. 2001 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Grzelczyk*, C-184/99, Rink. p. I-6193, 52 punktą ir 2005 m. kovo 15 d. Sprendimo *Bidar*, C-209/03, Rink. p. I-2119, 68 punktą).

42 Teisingumo Teismas tokį sprendimą priimdavo tik esant išskirtinėms aplinkybėms, jeigu, pirma, yra rimtų ekonominių pasekmių rizika dėl gera valia ir remiantis teisėtu ir galiojančiu laikomu teisės aktu sudarytų didelio skaičiaus teisinių santykių, ir, antra, paaiškėjus, jog asmenys ir nacionalinės valdžios institucijos buvo skatinamos elgtis su Bendrijos teise nesuderinamu būdu dėl to, kad Bendrijos teisės normos turinio netikrumas būdavo objektyvus ir rimtas, o netikrumo atsiradimo priežastis galėjo būti kitų valstybių narių ar Europos Bendrijų Komisijos veiksmai (žr. minėto sprendimo *Bidar* 69 punktą).

43 Šiuo atveju 2005 m. balandžio 4 d. įsigaliojęs 1994 m. Įstatymas turėtų panaikinti tokius ginčus, kaip antai kilusius pagrindinėje byloje. Be to, Jungtinės Karalystės vyriausybė Teisingumo Teismui pateiktose rašytinėse pastabose ir per posėdį toliau nepalaikė pagrindinėje byloje pateikto reikalavimo apriboti sprendimo galiojimą laiko atžvilgiu.

44 Todėl šio sprendimo galiojimo laiko atžvilgiu apriboti nereikia.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

45 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

- 1. 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyvos 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje 4 straipsnis draudžia nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos asmeniui, pagal nacionalinės teisės aktų nustatytas sąlygas pakeitusiam lytį iš vyriškosios į moteriškąją, atsisakoma suteikti teisę gauti senatvės pensiją remiantis tuo, kad jis nebuvo sulaukęs 65 metų, nors tas pats asmuo turėtų teisę į tokia pensiją sulaukęs 60 metų, jeigu pagal nacionalinę teisę jis būtų laikomas moterimi.**
- 2. Nereikia apriboti sprendimo galiojimo laiko atžvilgiu.**

Parašai.